

Του
Νιαζί Κιζίλγιορεκ

Από τον ενωτικό στον κρατικό εθνικισμό

Η 1η του Απρίλη γιορτάζεται ως η μέρα έναρξης του ένοπλου ανταποικιακού αγώνα με σκοπό την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Στην Κύπρο, ιστορικά, δεν αναπτύχθηκε πολιτειακός εθνικισμός που να επιδιώκει ένα ανεξάρτητο κράτος βασισμένο στην αντίληψη της ιθαγένειας ανεξάρτητα από την εθνικότητα. Ούτε καν το πολιτικό αίτημα για ανεξάρτητο κράτος -έστω και σε εθνοτική βάση- δεν τέθηκε. Αυτό οφείλεται στο ότι ο ελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο αναπτύχθηκε ως αλυτρωτικό κίνημα για ένωση με τη «μητέρα πατρίδα». Η ελληνοκυπριακή κοινότητα με εθνο-πολιτισμικά επιχειρήματα, που αναπτύχθηκαν υπό την επιρροή του ελληνικού εθνικισμού, προσανατολίστηκε προς την ένωση με την Ελλάδα. Σε αυτή τη διαδικασία όλες οι κοινωνικοπολιτικές διεργασίες όδευαν προς μια κατεύθυνση: «Ένωση της Ελληνικής Κύπρου με τη μητέρα πατρίδα Ελλάδα!»

Όσοσο ο πόθος της Ένωσης έμεινε ανεκπλήρωτος. Οι Ελληνοκύπριοι, ενώ αγωνίζονταν για την Ένωση, βρέθηκαν να είναι πολίτες της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας (1960). [...] Οι Ελληνοκύπριοι βυθίστηκαν σε μια βαθιά κρίση ταυτότητας και αισθήματος του ανήκειν. Υπήρχαν δύο διαστάσεις που δεν μπορούσαν να συμβιβαστούν μεταξύ τους: η έννοια του πολίτη του κυπριακού κράτους και το αίσθημα του ανήκειν στο ελληνικό έθνος.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η διάσπαση εντός της ελληνοκυπριακής κοινότητας και η ένταση μεταξύ του κυπριακού κράτους και του «έθνους» ήταν σχεδόν αναπόφευκτες. Δεν επρόκειτο απλώς για μια διαμάχη μεταξύ Αθήνας και Λευκωσίας για το ποιος είναι το «εθνικό κέντρο» και ποιος έχει τον πρώτο λόγο. Ήταν

ένα βαθύ συνειδησιακό ρήγμα, μια διάσπαση της συνείδησης των Ελληνοκυπρίων που πήγαζε από το γεγονός ότι εγκλωβίστηκαν μεταξύ έθνους και κράτους...

Αυτή η μετέωρη κατάσταση μεταξύ έθνους και κράτους ως μια ιστορική πραγματικότητα αντανakλούσε στην πολιτική ζωή σε όλες τις διαστάσεις της. Η διάκριση μεταξύ «Ενωτικών» και «Ανεξαρτησιακών» δεν αρκεί για να αποδώσει την υπόσταση αυτού του φαινομένου. [...] Για παράδειγμα, μετά την ανεξαρτησία υπήρχε ο ισχυρισμός ότι ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος δεν επιθυμούσε την Ένωση, αλλά ως Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας συχνά μιλούσε υπέρ της. Μάλιστα αποκαλούσε «νεκροθάφτες της Ενώσεως» όσους τον κατηγορούσαν ότι ήταν εναντίον της Ένωσης με την Ελλάδα. Επίσης και το ΑΚΕΛ κατηγορείτο ως «αντι-ενωτικό», αλλά το κόμμα της Αριστεράς είχε επανειλημμένα πάρει θέση υπέρ της Ένωσης...

Αυτά δεν είναι φαινόμενα που μπορούν να εξηγηθούν μόνο με επιχειρήματα λαϊκισμού ή υποκρισίας. Επικρατούσε ένα είδος «πολιτικής σχιζοφρένειας»... Ο Μακάριος βίωνε αυτό το «δίπολο συνείδησης» πολύ περισσότερο και πιο έντονα από οποιονδήποτε άλλον. Διότι από τη μια ήταν επικεφαλής του κυπριακού κράτους και από την άλλη συμβόλιζε τα ιδεώδη του ελληνισμού.

Είναι γεγονός ότι η κοινότητα αναδιαμορφώθηκε σταδιακά όταν γεύτηκε τα ωφελήματα της ανεξαρτησίας, και ιδιαίτερα μετά από την αποχώρηση/αποκλεισμό των Τουρκοκυπρίων από τους κρατικούς μηχανισμούς και θεσμούς. Έτσι, οι Ελληνοκύπριοι απομακρύνθηκαν σταδιακά από το αίτημα της Ένωσης, χωρίς όμως να έρθουν σε πλήρη ρήξη...

Το πραξικόπημα του 1974 και η αδράνεια

της Ελλάδας κατά της τουρκικής εισβολής, καθώς και ο μερικός μετασχηματισμός της κοινωνίας ως αποτέλεσμα της εσωτερικής δυναμικής που δημιουργήσε το ανεξάρτητο κυπριακό κράτος πριν από το 1974, έθεσαν τέλος στην «πολιτική σχιζοφρένεια». Από τούδε και στο εξής οι Ελληνοκύπριοι θα έβλεπαν το κυπριακό κράτος ως «ασπίδα προστασίας» και θα αγκάλιαζαν με όλες τους τις δυνάμεις την Κυπριακή Δημοκρατία. Θα άρχιζαν να είναι περήφανοι που είναι πολίτες αυτού του κράτους, και η σημαία της Κύπρου, η οποία σπάνια χρησιμοποιείτο πριν από το 1974, θα κυμάτιζε τώρα ευρέως. Η ανεξαρτησία της Κύπρου θα γιορταζόταν με τελετές και η ιστορία της Κύπρου θα διδασκόταν στα σχολεία...

Η Ένωση αποτελούσε πια παρελθόν... Μια νέα πολιτική συνείδηση αναδύονταν σταδιακά. Οι Ελληνοκύπριοι απομακρύνονταν ραγδαία από τον ενωτικό εθνικισμό και καλλιεργούσαν και εμπέδωναν τον κρατικό εθνικισμό -την υπεράσπιση, δηλαδή, του κυπριακού κράτους και την ταύτιση με τα σύμβολά του.

Με την πάροδο του χρόνου ο ελληνοκυπριακός κρατικός εθνικισμός έγινε η κοινή ιδεολογία όλων των πολιτικών κομμάτων. Όμως υπάρχει μια ουσιαστική διαφορά μεταξύ τους. Κάποια πολιτικά σχήματα, δρώντας μέσα από τον κρατικό εθνικισμό, κλείνουν πόρτες και παράθυρα στο διαμοιρασμό εξουσίας με τους Τουρκοκυπρίους και την ομοσπονδιοποίηση της Κύπρου, ενώ κάποια άλλα πιστεύουν και αγωνίζονται για την ομοσπονδιακή Κύπρο. Σίγουρα τον πιο ξεκάθαρο λόγο υπέρ της ομοσπονδιακής Κύπρου και του διαμοιρασμού της κρατικής εξουσίας με τους Τουρκοκυπρίους στη βάση της πολιτικής ισοτιμίας τον έχει το ΑΚΕΛ...